

Porotalouden kehittäminen ilmasto- ja luontokestäväksi

Erityisasiantuntija Riku Lumiaro

**Poronhoitolain tarkistamistyöryhmän
kuuleminen 12.11.2024**

Katse kohti elinvoimaista porotaloutta vuonna 2100

- 1. Poronhoitolakia tulee uudistaa niin alan kurjistumiskierre käännetään voimavaraksi**
- 2. Vanhat toimimallit eivät edistä sopeutumista tuleviin muutoksiin**
 - nopeaan ilmastonmuutokseen
 - maankäytön tehostumiseen
 - luontokantoon
 - talousrakenteen muutokseen
- 3. Miten poronhoidon**
 - elinkeinon säilyy taloudellisesti kannattavana
 - kulttuuriarvot säilyvät
 - laitumien kunto paranee

Poronhoitoalueen uudelleen arviointi

- Poronhoitoaluetta ei ole laajasti tarkasteltu kertaakaan 1900 ja 2000-luvuilla. Tuona aikana Suomi on muuttunut melkoisesti varsinkin maankäytön, talouden ja kulttuuriin osalta.
- Suomi ei enää ole maatalousvaltainen agraariyhteiskunta, kun poronhoitoalueen rajat 1800-luvulla määriteltiin. Poronhoitoalueen rajoja tulisi päivittää tähän päivään etenkin kestävän talouden (koskien myös porotaloutta), ilmastonmuutoksen sopeutumisen, luonnon monimuotoisuuden turvaamisen ja saamelaiskulttuurin elinvoimaisuuden turvaamiseksi.
- Porotalous ei ole juurikaan eteläisissä paliskunnissa Pohjois-Pohjanmaalla taloudellisesti kannattavaa (jopa 75% tukia ja korvauksia) ja sitä usein harjoitetaan sivuelinkeinona.
- Eteläisellä poronhoitoalueella on monin paikoin talvisin siirrytty porojen pitämiseen ja ruokkimiseen tarhoissa kotieläinten pidon kaltaisesti.

Usein porot kootaan tarhoihin ja ruokitaan heinillä, joka on kuin kotieläintenpitoa

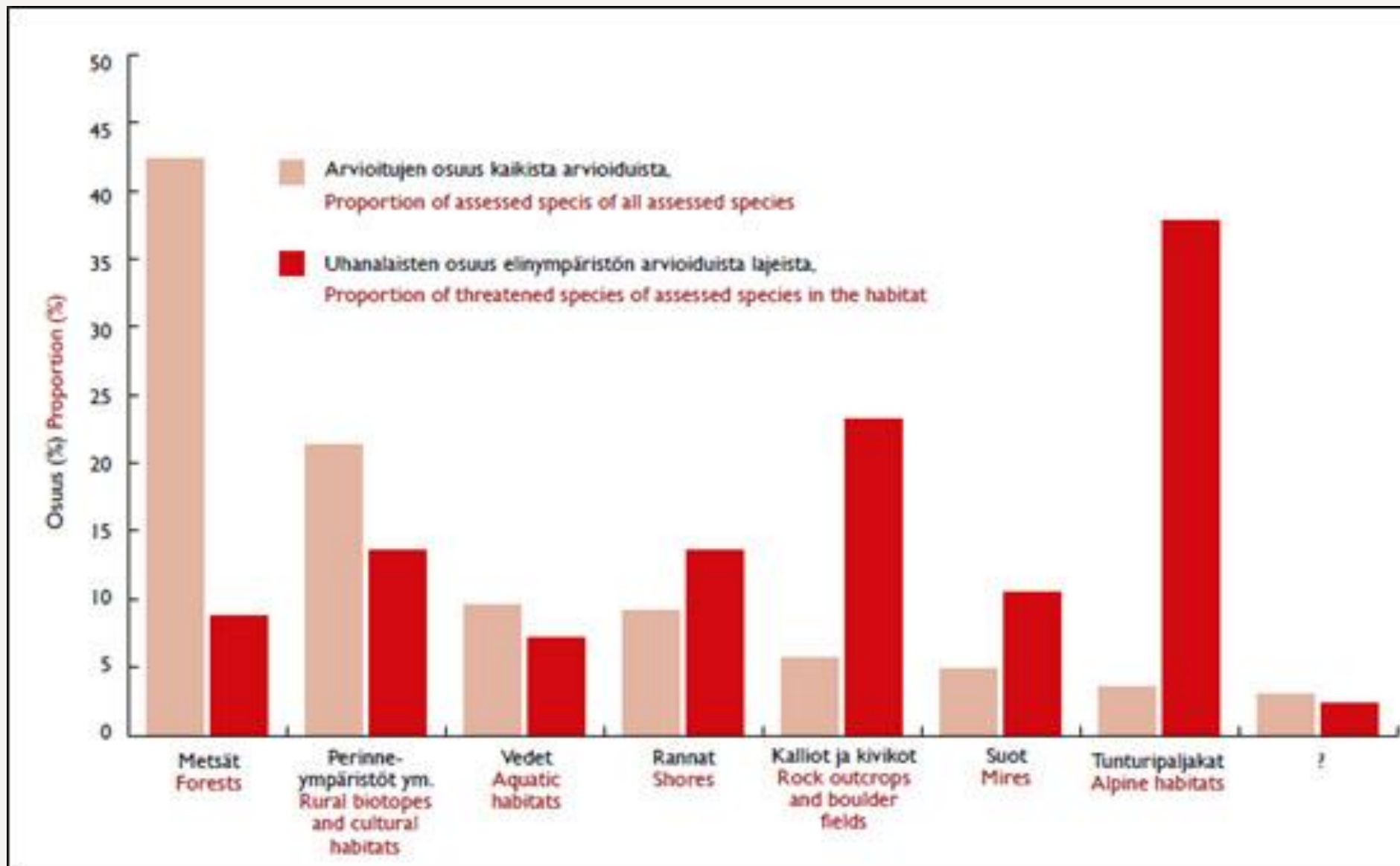
Poronhoitoalueen uudelleen arviointi

- Jo tapahtunut ja **tuleva ilmastonmuutos 50 vuoden ajanjaksolla**
 - Tehdään kolme erilaista rajausvaihtoehtoa päätöksentekoa varten esimerkiksi:
 - Kuusamo – Ranua – Tervola – Ylitornio
 - Kuusamo – Posio – Rovaniemi – Pello
 - Salla – Kemijärvi – Rovaniemi – Pello
- Maankäytön muutokset niin että
 - Säilyvällä poronhoitoalueella poronhoidon merkitys päätöksenteossa korostuu esim. kaivosteollisuus, tuulivoima, turismi jne. jäävät pienemmälle painoarvolle
- Miten porotalous huomioi muita elinkeinoja ja luonnon monimuotoisuuden turvaamista
 - Toimintalinjauksista sopiminen ja miten muita toimijoita ja elinkeinoja huomioidaan

Porotukien uudelleen arviointi ja muutos

- Elinkeinon taloudellinen kannattavuuden parantaminen luo edellytykset pitkäaikaiselle toiminnalle
 - Toiminnan pitää olla liiketaloudellisesti kannattavaa
 - Tukea maksetaan vain virallisesti myytyjen porojen mukaan
 - Porot merkattavat yksilöllisillä tunnisteilla esim. siru kuten muut kotieläimet osana ruokaturvaa
 - Otetaan luopumiskorvaukset käyttöön mikä tervehdyttää alaa
- Sidottava päätoimiseen poroyrittäjyyteen
 - Tukia maksetaan vain päätoimisille poroyrittäjille
 - Alin poromäärä määritellään, mikä oikeuttaa tukeen
- Luonnon monimuotoisuusseikat on huomioitava > ns. haitalliset tuet aiheuttavat Suomessa eniten luontokatoa
 - Miten tukijärjestelmä huomio ylilaidunnuksen ja laitumien kulumisen?

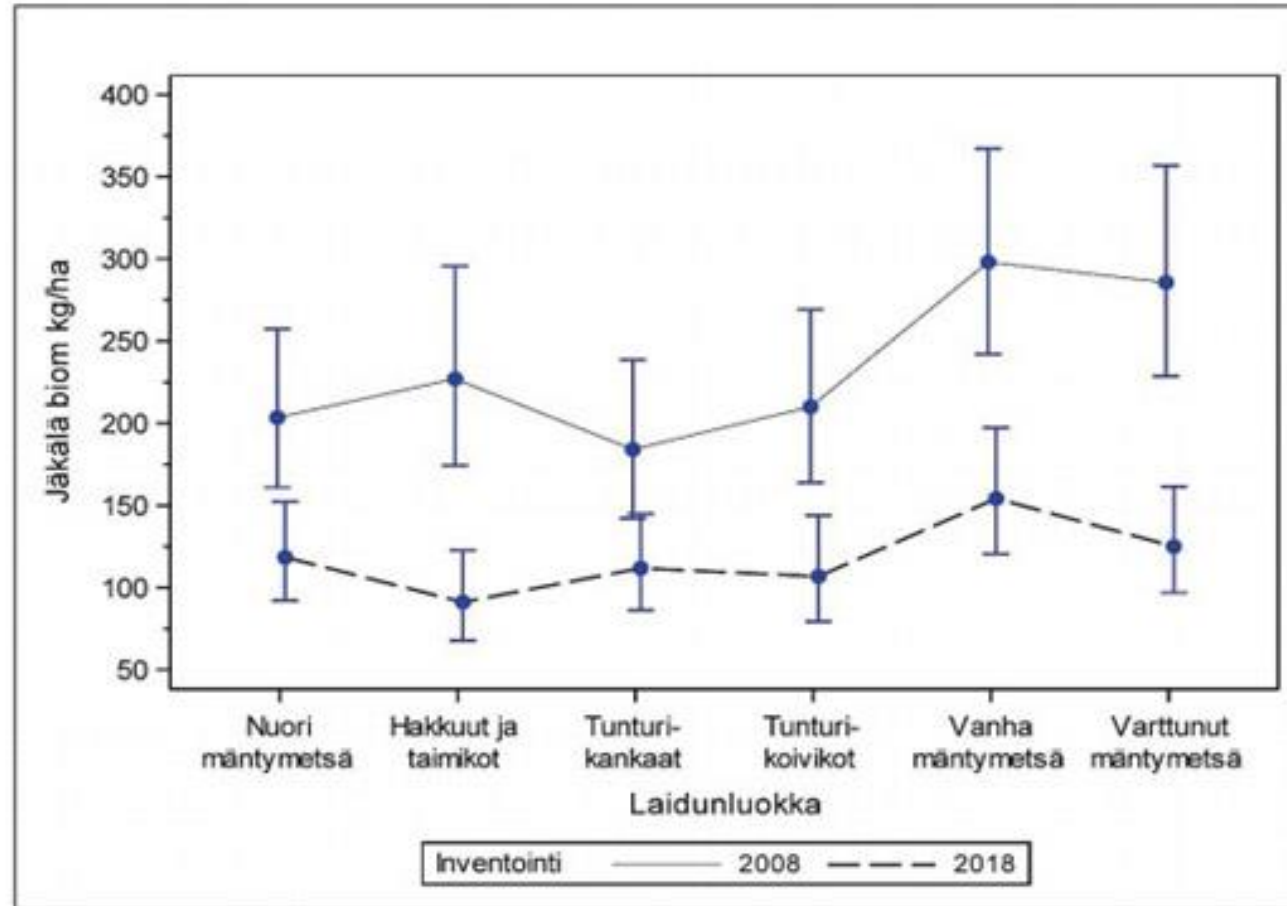
Tunturiluonto uhanalaistuu Suomessa nopeitten ja häviää ensimmäisenä

Lähde: Punainen kirja 2019

Uhat ilmastonmuutos ja poron voimakas laidunnus

Porolaitumien tila heikkenee

Kuva 46. Jäkäläbiomassan keskiarvoestimaatit (95 % luottamusväli): inventointien x laidunluokkien yhdysvaikutus.

Suuren poromäärän johdosta porolaitumet ovat paikoin ylikuluneita, mikä edellyttää jokatalvisesta porojen lisäruokintaa.

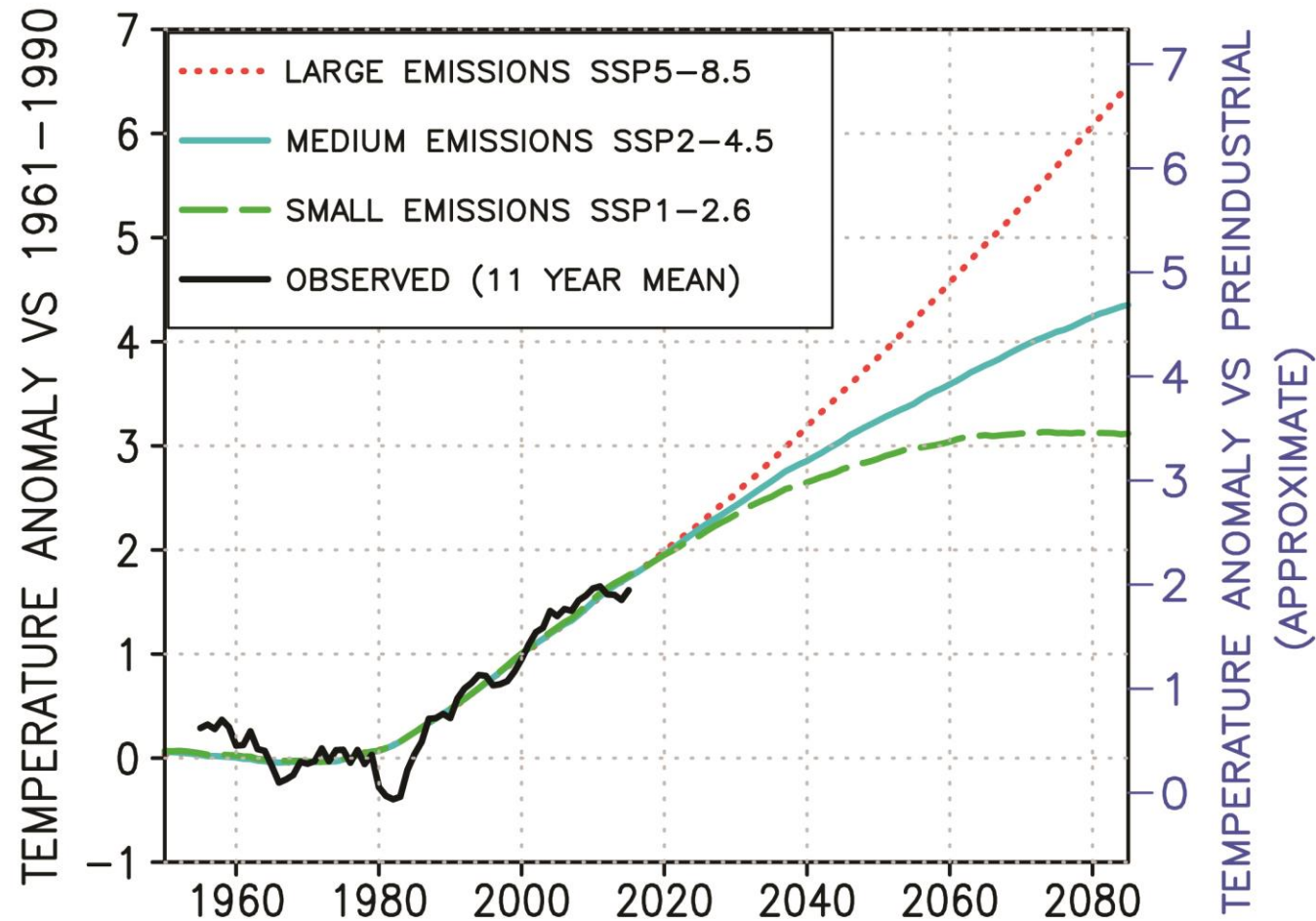
Lähde:
Poronhoitoalueen
talvilaitumet vuosien
2016-2018
laiduninventoinneissa,
33/2019 Luke

Tunturiluonnon suojeleluohjelma

- Suomen tunturialueiden korkeasta suojeleusuudesta huolimatta tunturiluonto uhanalaistuu Suomessa nopeitten.
 - Tunturilajeista peräti noin 39 prosenttia on jo uhanalaisia. Suomen tunturialueesta valtaosa, yli 85 prosenttia on suojelualueita.
- Suojelualueillakin tunturiluontotyyppeihin ja tunturilajien esiintymiin vaikuttavat eniten **ilmastonmuutos, poron voimakas laidunnuspaine** sekä **niiden yhteisvaikutus**.
- Suomen tunturialueiden lämpötila nousee vähintään 4–5 astetta esiteolliseen aikaan verrattuna seuraavan 50 vuoden aikana.
 - Ilmaston muuttuessa tunturiluonnolla ei juuri ole mahdollisuutta siirtyä pohjoisemmaksi tai ylemmäksi, vaan sen pinta-ala pienenee ja etelämpänä häviää.
 - Tunturikoivikoita on tuoreen raportin mukaan kuollut 140 000 hehtaarin alueelta, ja koivikot eivät ole enää viime vuosikymmenten aikana uudistuneet.

Suomen pohjoisen eli napapiirin alueen lämpeneminen tulevina vuosikymmeninä

Lähde: Syke ja IL,
BARIMS-hankkeen
ilmastomallinnus 2023

Vielä toistaiseksi edetään punaisen käyrän päästöjen mukaan.

Mikäli Pariisin päästövähennykset toteutetaan eli Suomi on hiilineutraali vuonna 2035, EU ja USA 2050, Kiina 2060, Intia ja Venäjä 2070 jne. päästään sinisen käyrän kuumenemiseen.

Tunturiluonnon suojeleohjelmassa tulee mm. huomioida

- Tunturiluonnon uhanalaisten luontotyyppien ja lajien kuten kiirunan, naalin ja jääleinikin elinolosuhteiden parantaminen hankkeilla, aloitteilla ja viestinnällä.
- Tunturiluonnon kulumisen ehkäiseminen tarpeettoman kesäaikaisen maastoliikenteen seurauksena esimerkiksi neuvonnalla ja viestinnällä.
- Lumenviipymien tilan parantaminen erilaisin kokeiluin kuten lunta keräämällä saimaannorppa apukinoksien tavoin sekä lumisuoja ja -aitoja rakentamalla sekä peittämällä lumipatoja sulamisen hidastamiseksi.
- Avotunturiin leviävien mäntyjen ja lehtipuiden sekä varvikon poistaminen puita kaatamalla, taimia kitkemällä ja varvikkoa kulottamalla.

Tunturiluonnon suojeleohjelmassa tulee mm. huomioida

- Uhanalaisten tunturikasvien palauttaminen siementen keruulla ja istutuksilla.
- Uhanalaisten kasvien kasvupaikkojen määräaikainen aitaaminen.
- Porolaidunnuksen säilyttäminen osana tunturiluonnon suojelua. Tunturien kookkaana kasvinsyöjänä porolla on tunturiluonnossa avainlajin rooli. -> Vesakoitumisen ja pensoittumisen ehkäiseminen kohdennetulla poron laidunnuksella.
- Määräaikainen tai pysyvä poromäärien vähentäminen tai lisääminen tunturiluonnon tilan kehityksen mukaisesti.
- Laidunkierron kehittäminen muuta maankäyttöä rajoittamalla ja paliskuntien rajoja muuttamalla.
- Lisäruokinnan ajoittaminen ja alueellinen rajoittaminen tai lisääminen.

Porotalouden kokonaisvaltainen uudistaminen

- Poronhoitoalueen etelärajan tarkistaminen ja siirtäminen nykyistä pohjoisemmaksi.
- Paliskuntien suurentaminen, mikä mm. mahdollistaisi toimivan laidunkierron kehittämisen.
- Poromäärien vähentäminen ja elinkeinotukien irtikytkeä poromääristä.
- Porojen yksilöllinen merkitseminen osana ruokaturvaa.
- Poroelinkeinon erilaiset tuet suunnataan Ylä-Lappiin ja saamelaisalueille, joissa **porotaloutta on mahdollista harjoittaa ilmaston lämmetessä.**
- Mikäli porotaloutta harjoitetaan jatkossa vain pääelinkeinona, sen seurauksena joudutaan soveltamaan myös luopumiskorvauksia.
- Porotalouden kestävyyskriteerien monipuolinen huomioiminen: eri paliskunnissa ja laidunalueilla laiduntavat poromäärät tulisi kuitenkin pyrkiä mitoittamaan myös siten, että poronhoidon ekologisen, taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyyskriteerit ja edellytykset toteutuvat.

Porotalouden kokonaisvaltainen uudistaminen

- Poronlihan sertifiointin kehittäminen, jossa palkitaan niitä poronlihantuottaja ja paliskuntia sertifikaatilla, mikäli luonnon kestävyys kriteerit toteutuvat.
- Maankäytön ohjaus: Tunturiluonto ja porolaitumet otetaan huomioon kokonaisvaltaisessa maankäytön suunnittelussa erilaisten luonnonvarojen hyödyntämiseen liittyvien paineiden osalta.
- Kulumisen ehkäisy: Tehostetaan maastoliikenteen valvontaa, tiedotusta ja opastusta tunturialueella ja ohjataan toimintaa suunnittelulla ja rakenteilla.
- Uusien toimintatapojen ja tekniikoiden kehittäminen poronhoitotyöhön

Lopuksi

- Porotalous riippuu kynsin ja hampain menneisyydessä, kun sen pitäisi ihan aidosti tarkastella tapahtuneita ja varsinkin tulevia elinkeinoon merkittävästi vaikuttavia kehityskulkuja kuten ilmastonmuutosta ja talousrakenteen muutosta eli vähemmän tukia ja enemmän liiketaloudellisesti tuottavaa taloutta.
- Luontokadon ja ilmaston kuumenemisen seurauksena säätely tulee voimakkaammin vaikuttamaan porotalouden perusteisiin. Ja silloin kun ei olla aidosti mukana tekemässä muutosta, käy usein niin kuin kävi taksiuudistuksessa, että alaa ei enää juuri kuunnella ja muutos onkin lähes kaikille pettymys ja selkeä huononnuks.

Suomen luonnonsuojeluliitto

Kiitos!

Lisätietoja

riku.lumiaro@sll.fi